

LJUBLJANSKI ČASNIK.

N° 18.

V petek 31. Velkiga travna

1850.

„Ljubljanski časnik“ izhaja vsak teden dvakrat, in sicer vtorik in petek. Predplačuje se za celo leto pri založniku *Jožefu Blawniku* 6 gold., za pol leta 3 gold., za četert leta 1 gold. 30 kraje. Za polletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odraja še 15 kraje. Celoletno plačilo za pošiljanje po cesarski pošti zneso 7 gold., za pol leta 3 gold. 30 kraje., za četert leta 1 gold. 45 kraje. — Vsaka cesarska pošta prejme naročilo in denar, in ako se na pismo zapiše, da so naročivni denarji (Pränumerationsgelder) v njem, ni treba nič poštnine plačati.

Vradne naznanila.

Njegovo veličanstvo je na predlog ministra kupčije po najvišjem sklepu od 7. maja t. l. blagovolilodopustiti, da se bo zavolj tega, ker bo na pomlad v letu 1851 v Londonu obertniška razstava, na Dunaju na pomlad 1852 prenesla.

Po spoznanju važnosti, katero razstavo v Londonu pri koristni rabi za avstrijsko obertnijo in kupčijo zamore zadobiti, kakor tudi v oziru, da se zamore dober vspah od poslanstva na to obertniško razstavo le takrat pričakovati, ako se ono dobro vodi, torej je vlada tudi sklenila, dobičke in dobro ime avstrijske obertnije varovati, vodstvo poslanstva na razstavo v London samo prevzeti, in stroške posebno za poslanitev obertniških reči iz državnega zaklada poplačati, in posebno komisijo izvoliti, ki bo te reči redno preskerbovala. Glavni sedež bo imela na Dunaju, dopisavce pa v kronovinah, potem posebne podružnične komisije v Pragu, Feldkirchu in Milanu.

Ona bo tudi od poštnine kakor državni vradniki oproštena, in ta prostost bo zapopadla pisma, ktere bo glavna komisija podružnicam in kateri bodo posamezni dopisavci in udi v kronovinah glavni komisiji dopisovali.

Ta komisija, ktere ude je njegovo veličanstvo že zvolilo in bi jih utegnilo še zvoliti, bo avstrijske obertniške reči za obertniško razstavo v Londonu prevzela, in jih nestransko presodila.

Zavolj tega bo ta komisija, ko se bo ustanovila, s obertniki v zvezo stopila, in potem vse storila, kar bo potrebno.

Notrajne naprave dolžnosti in pravila te komisije se bodo tudi naznanila.

Od avstrijskih obertnikov se živo tirja, za čast domovine in v njih lastni blagor razstavo v Londonu s tistimi deli, kateri bi se v zunajne dežele zavolj popolnosti posebno lahko prodajali, obilno pomnožiti.

Naprava

stanovitne komisije za razstavo v Londonu v letu 1851.

§. 1. De bi avstrijske obertnike k obilni vdeležbi obertniške razstave v Londonu v letu 1851 spodbodla, in jim to vdeležbo kolikor mogoče polajšala, in da bi zraven tega tudi obertniško ime domovini varovala, prevzame visoka država vlada posredovanje med avstrijskimi obertniki in komisiji obertniške razstave v Londonu, kakor tudi stroške vožnaine tje in nazaj tistih obertniških reči, ktere bodo v teh rečeh najdeni za razstavo poterdili.

§. 2. V ta namen se bo iz takih državnih vradnikov komisija sostavila, ki so v tehniških in merkantijskih rečeh dobro najdeni, iz učenih mož v kupčiji in obertniji, ktere udi bo njegovo veličanstvo na predlog visokiga ministerstva kupčije zvolilo.

§. 3. Ta komisija ima zavolj potrebne edivosti v opravih središe na Dunaju, in svojo delavnost po tistih udih v kronovinah spolnuje, ki stanujejo v obertniških glavnih krajih, in

tiste kronovine, ki so od Dunaja predalječ, kakor: Česko, Lombardo-beneško kraljestvo, Tirole in Vorarlbersko se bodo po dunajski središnji komisiji enako vravnale.

§. 4. Naloga te stanovitne komisije je: 1. obertnike povabiti razstavo v Londonu pomnožiti, jim naznaniti bistnost tamošnje razstave in pogoje za vdeležbo, jim razjasniti namen in način visoke državne vlade v teh zadevah, 2. kakor tudi vrednost tistih reči v razstavo poslanih spoznati, za ktere se je posredovanje visoke državne vlade in podeljenje pripomoči izreklo.

§. 5. Za prvi del, to je za opravila izvoli komisija iz svoje srede središno vodstvo na Dunaju pod predsedništvom komisijskiga predsednika in vdeležnja pooblastencov ministerstva kupčije, denarstva in kmetijstva, ravno tako tudi imenovane komisije v kronovinah enako središno vodstvo izvolijo iz svoje srede, kterim bo en pooblastenec od deželnega poglavarja poslan.

§. 6. Za drugi del razdeli vesolna komisija v oziru na razne obertniške reči posamezne ude v 8 razdelkov.

Politiške naznanila.

Avstrijsko cesarstvo.

Ljubljana. Ker smo undan naznanili, da je gosp. Andrej Fleišman v ljubljanski živinozdravniški šoli v tej zlo koristni napravi začel rastlinoznanstvo razlagati, podamo tu v „Novicah“ že natisnjen nagovor na učence, s kterim je koristnost rastlinoznanstva razložil. Glasi se takole:

„Ljubi učenci! Rad sim se udal častnemu poklicu, Vas podučiti v rastlinoznanstvu, da boste poznali tiste zeliša, ki so živini tečne, škodljive, zdravilne in strupene. Čakal sim pa s tem podukam tako dolgo, da je čas prišel, o kterim nam je ljubeznjiva natora spet svoje rastlinske zaklade iz zemlje pokazala. Ta čas je zdej tukej; zato se bomo zdej poprijeli tega poduka. Narpoprej vam pa čem namen in veliko koristnost tega znanstva sploh enmalo razložiti in povedati, kje, kaj in kako se boste učili.

Rastlinstvo, naj bo travje, zelišstvo, gromovja ali drevje, je neprecenljiva podpora našiga življenja, in tako koristno in potrebno, da, ako bi nas ne bil modri Stvarnik z njim podaril, bi nam skorej ne bilo moč živeti. To lahko vsak spozna, če je še tako prost in neveden, če le enmalo okolj sebe pogleda, kaj de vse iz rastlinstva za mnoge potrebe ljudi in žival rabimo. In če dalje premislimo, kakšna bi bila na svetu, če bi rastlinstva ne bilo! Kakšna je že pozimi, kadar sneg zapade in nam rastline in zemljo pokrije! Vse je pusto, kamor se pogleda; vse žalostno in neprijetno; otožnost in žalost nas spreha.

Vsa druga je na spomlad, kadar narava zgubi sneženo in ledeno odejo in se rastlinstvo spet oživi. Že perve cvetlice, ki se iz zemlje prikažejo, nas razvesele, da je kaj — še bolj pa smo veseli, če pogledamo po ravninah in

dolinah, planinah in hribih, in zagledamo brez števila veliko cvetlic, ki se lesketajo v mnogih pisanih barvah in puhte prijeten duh iz sebe, da vsaciga človeka, ki ni ledeniga serea, od njezne mladosti noter do stariga sivčika, živo veselje presune.

Pa ne le človek, temuč tudi živalstvo se veseli prerrojene narave, ktera mu zdaj ponudi za življenje toliko živeža, brez kteriga bi ne moglo obstati.

Iz tega, kar sim vam, ljubi učenci! tukaj ob kratkim pred oči postavil, spoznate neizmerno dobroto previdnosti božje, ki jo je vsim stvarjem na zemlji po rastlinstvu naklonila, — pa ne samo zato, da bi ga le imeli, gledali in le tje v en dan vživali, ampak zato, da bi se ga v splošni prid vsih stvari prav poslužili, za česar je vstvarjeno bilo.

Ako ga pa hočemo v naš prid prav obračati, ga moramo nar poprej prav poznati, — in zato je treba podučnja.

Poduk v rastlinstvu, ljubi učenci! se zamore pa le tam prav natanjko deliti in dobro razjasniti, kjer so rastline večidel vsih plemen in klasov vkupej sostavljene; — prvič zato, da se ne vidijo le take, ki so za rejo, za zdravila, ki so škodljive ali strupene, ampak zraven tudi vse tiste, ki so tem podobne in se lahko z njimi zmešajo, da se po taki zmešnjavi dostikrat velika škoda ali nesreča zgodi, kakor žalostne skušnje uče; — drugič pa tudi zato, da se rastline takrat viditi zamorejo, kadar začno kali poganjati, kadar cveto, seme, zernje in sad donasajo noter do časa, da dozori in se oblete. Zakaj nekatere rastline se v teh časih tako zlo spremene, da, če bi kdo eno rastlino popred vidil, preden cvete, in spet potem, kadar cvete ali kadar seme obrodi, bi mislil, da je čisto druga, ako je ni dobro in natanjko poznal. In zato je treba, da se večkrat v letu pregledujejo.

To se pa ne more natanjko zgoditi, kakor bi morebiti marsikdo mislil, po senočetih, dolinah ali hribih — in scer zato ne, ker se rastline tukaj ne morejo ob vsih poprej imenovanih časih in povsod takrat okiskati, kadar se njih premembe gode.

Zato so botaniški verti potrebni, v kterih so v imenovani namen rastline večidel iz vsih plemen in klasov, iz domačije in družih dežel vkup znešene in zasajene, da se lahko v vsih dobah od zelenjenja noter do sada pregledujejo.

Tak botaniški vert ima tudi c. k. Ljubljansko učeliše že čez 40 let, ki je v ptujih deželah zavoljo imenitnih rastlinskih zakladov skorej bolj znan in čislán, kakor v domačij, in v tem vertu se boste tudi vi, ljubi moji! rastlinoznanstva učili.

Jez si bom prizadeval, kar se bo dalo, vam vse potrebne rastline na tanjko razkazati, kakšne de so, kako se imenujejo, ali so zdravilne, koristne ali škodljive ali clo strupene, ali dobre za klajo, rejo ali pa druge reči; — na dalje koga se od zdravilnih za zdravilo rabi, ali korenine, štiblo, perje, cvetje, seme, zernje ali sad, — in kako se vse te sorte razdele, kako ena od druge razloči, da se zamorejo

prav spoznati. Nekatere rastline so si namreč tako zelo podobne, da se večkrat velike zmešnjave zgodijo, katere so posebno takrat nevarne, ako se dobra ali zdravilna rastlina zmeša, s škodljivo ali celo strupeno.

V spričanje tega vam hočem pergodbo v razgled povedati, ki se je pred nekimi leti blizu Ljubljane zgodila.

Ena ženska pride v neko hišo bolno obiskat, in jo popraša, kaj de ji je? Ko ji ta potoži in boleznin razloži, ji reče prijateljica: Lej! jez sim bila ravno tako bolna, pa sim se kmalo ozdravila. Oh, ljuba moja! pravi bolna, kako si si pa šatvala, da si se ozdravila? povej mi. Prijateljica ji odgovori: Eno zeljše sim si kuhala, in njegovo kuhano vodo pila, ki tam gorle pri zidovih raste; daj si tudi ti nabrati in skuhati, potem pa tisto vodo večkrat na dan pij. Bolna pošlje zares neko žensko k tistemu zidovju, kakor ji je nasvetovano bilo, si ga skuhati da in ga pije. Ali poslana ženska ni praviga zdravilniga zeliša nabrala, ampak strupeniga, ker je pri tistim zidu več sort zeliš, dobrih, škodljivih in hudo strupenih rastlo, katerih ni poznala. Kakor hitro je bolna tisto kuhano vodo pila, jo je na naglamo tako hudo po trebuhu viti in vjedati začelo, da je v malo urah umerla.

In tacih prigodb je veliko znanih, in tudi tacih, da je živina po vžitih škodljivih rastlinah nanaglamo zbolela. Ljudje pa niso vedili, od kod je to prišlo, dokler jim niso zdravniki tega povedali. Taka nesreča se lahko vsakomu zgodi, ki zeliša za zdravila ali postavim za kakšno župo, za pelinovec ali za druge reči nabira, pa jih dobro ne pozna, naj bo že za živino ali za ljudi.

Iz tega se vidi, ljubi moji, da ni le samo za naktere ljudi dobro rastline poznati, temuč da je silno potrebno, da bi bilo ljudstvo sploh kaj več v tem podučeno, — pa žalibog! kako bo ljudstvo od tega kaj vedilo, ker priložnosti nima, se v tem podučiti; ja še celo tisti, ki v mestih v vikši šole hodijo in se rastlinoznanstva učijo, se ga le premalo nauče, ker je bilo in je še veliko premalo časa za tako obširno učenje odločeniga. Tisti pa, ki niso v sedmo šolo prišli, če se niso po svoji lastni pridnosti tega poduka poprijeli, nimajo celo nobene vednosti v tako potrebnim rastlinoznanstvu!

Zato se pa tudi grozno velikokrat in od več strani sliši milo tožiti, in po zgubljenim času zdihovati: „toliko let sim v šolo hodil, sim se pridno učil, skor vse šole sim premedel, pa kader domu pridem, ter hodim po polju ali kjer koli drugod, se mi zdi, kakor de bi v tujim krajih bil; skor nič ne poznam in ne vem prav imenovati, kar rastlinstvo in scer natorstvo zadene.“ — To je žalostna pa gotova resnica! Silno koristno in potrebno bi tedaj bilo, da bi se prihodnjic tudi v nižjih šolah natoroznanstvo v nemar ne pušalo, in nar poprej povsod domače dobro učilo, potem se le tuje; tako naj bi se ravnalo v rastlinstvu, rudnistvu in živalstvu; v prvih šolah naj bi se začelo in potem sledilo po več šolah naprej, tudi šolski mladosti ženskiga spola naj bi se priložnost dala, sej nekoliko v rastlinoznanstvu se podučiti.

Po takim podučanju bi se še grozno veliko dobriga človeštvu skazalo, marsikaj noviga bi se še našlo, in marsikaka škoda in nesreča bi se odvernila.

Iz te razlage, čeravno le ob kratkim dane, lahko zapopadete veliko dobroto in koristnost, ktera iz rastlinstva za ljudi in živalstvo izvira, in tudi to, da je silno velika potreba za šolsko mladost obojiga spola se ga v šolah učiti.

Vas pa, ljubi moji! leto še posebno zadeva in veže, se v rastlinoznanstvu, kar je moč, na tanjko učiti, zato ker si boste zdravilne zeliša tudi sami nabirali, ki vam bojo kakor

orožje zoper boleznin služile; pa tudi zato, da boste vedili in mogli prav presoditi, ali je ta ali ona rastlina po spasiških, senožetih in hribih za živino dobra in zdrava ali pa škodljiva in morebiti celo strupena.

Zavolj tega vam, ljubi učenci, še enkrat prav živo priporočim, da se tega uka pridno poprimete, in da se boste serčno prizadevali, se vsih teh reči, kar je le mogoče, na tanjko navaditi, zato da se jih boste zamogli pri svojih opravih tudi prav poslužiti. Sej bo vse to le v vaš dobiček, in v prid naše ljube domovine.

Znabiti, da vam morebiti kak nasprotnik te potrebne vednosti poreče: „čmu vam bo to?“ Tako puhlo glavo podučiti, bi ravno toliko zdalo, kakor zamorca umivati. Kdor kaj taciga zamore govoriti, je ali neveden, da Bog pomagaj! ali pa je hudoben in vam nevošljiv za vednosti, ki si jih boste pridobili: on pa v temi tapa!

Terst. „Osservatore Triestino“ prinese od civilniga in vojaškiga poglavarja v Terstu sledeče naznanilo:

Njegovo veličanstvo je sledeče pismo iz Celjovca od 21. maja blagovolilo poslati, kteriga z veseljem na znanje dam.

Wimpffen,

civilni in vojaški poglavar primorja.

Ljubi grof Wimpffen!

Čutim potrebo, prebivavcam mojiga zvestiga mesta Tersta, in posebno komunalnemu nadomestništvu, borsnim poslancam, družtvu avstrijskiga Lloydja, in oboroženim kardelam in mestu in njega okolici živo zahvalo izreči za mnoge dokaze resnične ljubezni in udanosti, ktere so mi med mojim stanovanjem v Terstu dali. Naložim Vam, mojim jakim Teržčanam reči, da dneve, ktere sim med njimi preživel, med naj ljubši svojiga življenja štejem in da bom nanje vedno živo mislil.

Naznanite tudi prebivavcam Istrije in pokneženima grofnijama Gorici in Gradiški moje najvišje zadovoljenje na vsih krajih, skoz ktere sim potoval, ker sim slovesno sprejet bil in zvesto udanost vidil, ktero so mi pri tej priložnosti pokazali. Poslužim se te priložnosti, da Vam, ljubi grof Wimpffen spoznanje velikih zaslug ponovim, ktere ste se za blagor moje cesarske hiše in domovine na bojnem polju kakor tudi v notrajnih javnih opravilih pridobili.

Celjovec 21. maja 1850.

Franc Jožef s. r.

Bach s. r.

Koroška. Njegovo veličanstvo je sledeče lastnoročno pismo deželniemu poglavarju na Koroškem izročiti blagovolilo:

„Ljubi žlahtnik od Schloisnigg!

Z ganjenim srcem vzamem slovo po kratkem stanovanju od mojih verlih Korošcov.

Serčno in živo sprejetje, kteriga sim v Vaši sredi iz vsih stanov deležen bil, mi je nov dokaz staroznane zvestobe.

Kakor hrabri borivci, kterih imena bo spominek, kteriga sim danes odkril potemstvu naznanoval, bodo sinovi te dežele, ako jih cesar pokliče, vedno terdne podpore prestola in deržave stali.

Zahvalite se jim v mojem imenu za prijazno sprejetje in zagotovite jih moje cesarske dobrovoljnosti in milosti.

Vam pa z zadovoljenjem naznanim, da spoznam, da previdno in marljivo Vam izročeno kronovino vodite.

Brižah 21. maja 1850.

Franc Jožef s. r.

Bach s. r.

Horoška. Vbogi primorci so banalno svetovavstvo prosili, da bi zanje pri ministerstvu prošnjo vložilo, da bi jim 10,000 vaganov turšice priskerbelo proti tem, da jo bodo, ko jim bo mogoče plačali, ker bi se na tako vižo lakote obvarovali.

Odgovor na to je že prišel: ministerstvo turšice ni dalo, ampak ukazalo je cesto od Bakre v Senj narediti, da se bo na tako vižo vbožtvu v okom prišlo.

Česka. Časopis „Union“ naznani sledeče: Zavolj hudobnosti nekiga tukajšniga mestjana, kteriga imenovati se sramujemo, je pražko mestno svetovavstvo sledečo vlogo c. k. ceskemu deželniemu poglavarstvu podalo:

Visokočastljivo c. k. deželno poglavarstvo.

Mestno svetovavstvo in cel zbor mestnih zastopnikov je, kakor je znano, dozdej vse napade osebnosti sovražnosti v miru pustil s kterimi se nekatere hudobne osebe prizadevajo zastopnike tega glavniga mesta od mestjanov svobodno izvoljene, v sum pripraviti, in zaupanje v nje povsod podkopati.

Pa tega molka mestne vlade kakor se zdi, niso razumeli, ker so naši protivniki vedno derzniši, dokler de je neomejena strast tako dalje prišla, da je zadnjič J. U. D. Dragotin Fischer v Konst. Bl. a. B. z čudno lažnjivim popisom pražkih denarnih zadev, z hudobnim obrekovanjem očitniga vodniga organa, zaupanje glavniga mesta hotel podkopati, in celo pri vsem tem, da je mesto v obsednem stanu mir v nevarnost pripraviti in zoper postavni vrad prebivavce napihnuti, in jih naravnost k sili opominal.

S tem, da zbor mestnih odbornikov naravnost to stori, kar za svojo dolžnost spozna, da čast in zadovoljenje, kakor tudi dostojnost českiga glavniga mesta ohrani, se podstopi tudi mestno svetovavstvo zavolj miru in reda in poštovanja očitnih gosposk v občie c. k. deželniemu poglavarstvu to hudobijo naznaniti, da bo deržavni zastopnik vedil svoje opravilo spolniti, in da se postavi zadosti.

Praga, 28. aprila 1850.

Ogerska. Theofil Lapinski terdi v svojih spisih, da je Görgey že dolgo pred 13. avgustom z Rusi pogoje delal, to pa je do konca skrival. De ni res, da bi bil skrival, priča vojaški ukaz Görgeya, kteriga je Lapinski naznanil, in ki je bil že 20. julija v Rima-Szombat naznanjen, v kterem je svoji armadi pogoje predložil, ako orožje odloži. Ta vojaški ukaz se takole glasi:

Poveljnik ruske prednje vojske, general Cherelew tirja po povelju vojskovodja kneza Paskiewića od ogerske armade orožje odložiti pod sledečimi pogoji. 1) Prosti so vojaki od stražnika navzdol, oni zamorejo v avstrijsko službo stopiti ali pa v domovini ostati in siliti se v vojaške službe ne smejo. 2) Častniki zamorejo v svoji stopnji v službo cara stopiti, ali pa, če tega nočejo, z orožjem in premoženjem se v svojo domovino verniti. 3) Njegovo veličanstvo, ruski car bo za deželo prosil in naj boljši za nje blagor storil. Ker ne morem več zapovedovati, kar mi je višje poveljstvo vzeto, ampak, ker sim le nadomestnik večine, tedaj prepustim razsodbo v tej reči armadi.

Rima-Szombat, 20. julija 1849.

Artur Görgey.

Armada se ni hotla udati, Görgey je bil tiho, in je dalej pogoje z generalam Rüdigerjem sklepal, kteri mu je dva draga samokresa podaril.

V sadni dobi ogerske vojske so Madjari 130 do 135,000 vojakov imeli, med njimi je bilo 3 do 400 Poljcov in 7 do 800 Lahov, zraven tega so imeli 26 do 28,000 konj in 400 topov. Vojsakov pa naj manj 25000 ni bilo za rabo.

* 14. maja se v „Magyar Hirlap“ piše, da je živo prizadevanje civilnih in vojaških gosposk doper vspeh imelo, ker so v celi okolici, v kteri je bilo toliko roparjev, da noben človek varen ni bil, mir in varnost spet vstanovili. V Hossu Palyi so bili 4. maja vjeti ro-

parji Jovan Banadies, Franc Schatoczky in Jovan Toth, in 8. maja v Püspök-Ladany Orban Balint in njegovi pomagavci Pasgai, Madar in Csontos obešeni. Mnogo tovaršev teh roparjev pa še sodbe pričakuje v komitatni hiši v Nagy-Kallo.

Sedmograško. 19. maja je prišlo pismo od njegove svetosti Pija IX. v katerem se solnograški kardinal opomina, da naj pražko nadškofijo prevzame.

Tuje dežele.

Nemška. Prusko ministersko svetovavstvo je v seji 18. maja sklenilo, na česko in saskonsko mejo en oddelk armade postaviti, in že so potrebni ukazi na razne vojaške poveljniki prišli. Tudi se je sklep storil, več milijonov tolarjev zadnjiga posojila za nakupvo konj porabiti.

* Naznanilo iz Berolina pove, da je kralj brez nevarnosti. Vzrok namenjeniga umora še ni znan. Znamenito je pa to, da je pruski vladi nedavno iz Londona naznanjeno bilo, da se je eno skrivno društvo ustanovilo, kteriga namen je več vladarjev pomoriti.

* Med prusko in dansko vlado še vedno razpertije niso poravnane. Iz Kopenhagna se piše, da se Danci naglo za vojske pripravljajo. Celo narodna straža je povelje dobila pripravljena biti, da se bo vojska vdeležila, ktera se ne more več odverniti. Na meji Šlezviga je polno vojakov.

* „Neue Preus. Zeitg.“ pripoveduje sledeče od Sefeloge-a, ki je na pruskiga kralja ustrelil:

Iz prejšnjih dogodov je dobro znano, da so zunajne revolucije društva že popred osebe, nemške kneze pomoriti, v dežele poslale.

Pokažemo le na Schramma.

Ministerstvo je še le pred 14 dnemi iz Londona naznanilo prijelo od priprave kralja umoriti. Posebno važno je to, da so bili povsod za to take osebe postavljene, ki so po zunajnih razmerah naj manj sumljive.

Mesca marca so se poslanci ravno tiste revolucijske družbe po Nemškem klatili, kakor Marx, Ruge itd. in so tudi v Berlinu svoje opravila imeli.

Že o začetku leta se je na tihem govorica raznašala, da bota ti poslanci še le o začetku junija neko važno reč doveršili.

„Times“ pravi, da so politiški beguni na tihem London v ravno tistem času zapustili in se na kopno zemljo podali. Privatne naznanila zagotovijo, da se mnogo vodjev revolucijskiga društva ravno zdaj na francoski in nemški meji derži.

V Parizu je vse pripravljeno za vstajo, boj je pred vratmi.

Nalaš ga prekucijska stranka za nekaj časa odlašala.

V tem času, ko vse politiške razmere na Nemškem razrešenja pričakujejo, se poskusi kralj pruski umoriti.

Morivec je mož, kteriga politiška prenapetost se s takim ravnanjem vjema. Znano je, da je bil že dolgo v zvezi z demokrati, da je naj hujši demokratiške bukve bral. Druziga vzroka k takimu ravnanju ni mogel imeti; osebniga sovražtva do kralja ni imel.

Morivec se z veliko previdnostjo pripravljala, on se navadi dobro streljati, on iše priložnosti, on si izvoli obleko, ktera mu je zljajšala, kralju bližej priti, on mirno in pogumno čaka svoj namen spolniti, in ustrelil zlo blizo v kralja, on je imel samokres tako nabit da bi bila krogla v životu ostala, in rano toliko nevarniši storila, on ustrelil z glasnim vpitjem: Živila svoboda!

Pred ta dan se je povsod novica raznesla da je naslednik trona, pruski kraljevič v Waršavo šel. Na večer se je že govorilo, kar

poštovani državljani terdijo, da se bo na kralja strelilo.

Nočemo še reči, da so morivca demokrati naravnost poslali kralja umoriti, toliko pa smo prepričani, da je ta reč politiške nature, da je to delo, delo revolucijske stranke.

Laška. Nadškof v Sasari je na svoje duhovne pastirski list poslal, ki je enakiga zapopadka kakor je bil turinskiga nadškofa Monsigiora Franzoni. Tudi ta duhovni pastir je že zatožen in zapert.

* *Monitore Toscano*“ prinese sklenitve ktere so se med Avstrijo in Toscano ustanovile, po kterih bo 10,000 avstrijskih vojakov vsake sorte pod poveljstvom generala, ki bo v zgornji Italii cesarsko armado vodil, v Toscani stalo. To število se zamore, ako so obe vlade zadovoljne, pomanjšati, vendar pa jih manj ne sme v Toscani biti kakor 6000. Tudi to se bo med vladama sklenilo, kdaj de bodo avstrijski vojaki Toscano popolnoma zapustili. Kje de bodo vojaki stali, bo vajaški poveljnik z toscansko vlado sklenil.

Velki vojvoda bo terdnjave, ktere bodo avstrijski vojaki posedli z vojskino pripravo in z živežem preskerbel, in terdnjave v dobrem stanju ohranil.

Zavolj sedajnih razmer v Toscani je njegovo veličanstvo sklenilo nobeniga odškodovanja za plačo vojakov od toscanske vlade ne tirjati, in te stroške iz avstrijskiga državniga zaklada plačati. Drugi stroški bo toscanska vlada preskerbela. Pisma in druge reči, ktere se bodo pošiljale c. k. vojakam v službenih zadevah, ne bodo poštnin odrajtovale, privatne pisma posameznih vojaških oseb pa niso strožkoprote. Vojaški berzoteki se ne smejo od colnih vradnikov preiskovati.

Ta sklep je podpisan od vojvoda od Casigliano in barona Hügel, od velkiga vojvoda in njegoviga ministra predsednika. V djanje stopi ta sklep 20. maja.

Francoska. Iz Pariza se v „Reichszeitung“ od 20. maja piše: Pri nas se ljudje le malo s tem pečajo, kar se zunej Francoskiga godi. Le malo jih je, ki se tudi v zunajni svet ozirajo. Med njimi stoji Hippolyte Desprez v častiti verstii. Srečni primerleji, znabiti tudi prirojeni nagibi so ga zgodaj nagnili na važnost slovanske Evrope. On se je podal, da bi življenje slovanskiga ljudstva v djanju vidil, med Slovane; nazaj je prišel z gorkim sočutjem za nravo in rasmere, ktere je vidil, in prinesel je saboj živo prepričanje visoke pomembe narodniga, dušniga in družbiniga življenja, ki se v vshodu razvija, za prihodnost cele Evrope in posebno francoske dežele. Vse to je v čeli verstii sostavkov, ktere „Revue de deux Nondes“, kamor jih je natisniti dal, nikakor ni mogla pohvaliti; ravno zdaj se zbrani sostavki zopet tiskajo pod naslovom „Avstrijski narodi in Turčija“.

Razdeleni so v dva razreda, prvi obseže zapopadke bistva in nepremeljive znamenja slovanskih rodov, tako v c. k. državah, kakor tudi v Turčiji, drugi razred pa govori od naj novejših dogodov, v ktere so bili ti rodovi zapleteni. Kakor pa vsak, ki zemljovid kake dežele naredi, tudi sosednje dežele na mejah zasnamva, ravno tako nam tudi Desprez razmere in naj novejši zgodovino tistih narodov toliko popiše, kolikor je z Slovani v dotiki. Posebno od Poljcov v madjarski vojski mnogo pripoveduje. Njegovo mnenje, ki celo knjigo vodi, je, da pozdiga Slovanstva je z obstojem avstrijskiga cesarstva neločljiva. Tudi v prid francoskiga kraljestva je, se z Avstrijo dobro porazumeti. Ta edina misel je že priča, da je njegova knjiga zdrava, in da je on mož, ki strasti in praznih sanj za evangeli ne derži. Zatorej se mu tudi ne sme zameriti, ako kreposti veličanske Slave z nekoliko preveliko

gorečnostjo hvali, in izobraženja in poguma nemškiga ljudstva ne ceni prav po vrednosti; njegov izrek je: „Ako bi Avstrije ne bilo, mi jo moramo vstvariti“.

* 21. maja se piše: Ko so bile volitivne postave narodnemu zboru v pretres predložene, je general Cavaignac prvi govoril in z demagogi potegnil. Njegova žlahta ga je te dni svarila, al pregovorila ga ni. On in Lamoriciere bosta še marsikako nesrečo v deželo poklicala. Poslanci častnikov so te dni pred ta dva generala prišli in jima svoje službe zagotovili, ako bi treba bilo. Cavaignac jih je merzlo, Lamoriciere pa z veliko prijaznostjo sprejel.

Lord Normanby, angleški poslanec, ne bo Pariza zapustil. Dva diplomatska opravnikar sta bila te dni v London poslana. Angleška vlada bi rada pogodbe sklenila, ker razpertije nje vlnudnosti škodjejo. Torej se ni nič hudiga bati.

Danes se pripoveduje, da sta se general Changarnier in predsednik sperla. In to se iz zlo verjetniga vira pripoveduje. Ako bi bilo res, bi slabo za konservativne stalo.

Razne naznanila.

Nova nesreča ognja.

Pretekli pondeljnik to je 27. t. m. zvečer ob 10 uri je v Bukovci v Vodiški fari že spet 5 hiš z drugimi poslopji vred pogorelo. Ljudi se ni nobeden nič poškodoval, goveje živine pa je tam, kjer se je ogenj vnel, pogorelo 7 glav; pastir, ki je na hlevi že terdo spal, je komej všel, tako tudi gospodar, ki je bos živino iz hleva gonil.

Skorej ni drugači, da je bilo zažgano, ker je goreti začelo na podu, kjer ni po dnevi nobeden nič opraviti imel, in ker je bilo tudi tisti teden pred binkuštii v ravno tem koncu vasi zanetano, pa so bili vender srečno pogasili.

Pogorelci so sicer vsi zavarvani, pa ker niso za veliko in ker je njih nesreča posebno pri 3 hišah zlo velika, prosim, lepo prosim, sosedne fare in vse vas zlahnoserečne domorodce, da se mojih ubogih Bukovljanov nekoliko usmilite in jim kake mile darove pošlete.

Jernej Arko, Vodiški fajmošter.

— Za sablo Jelačića bana se je dozdej 7500 gld. nabralo.

— 25. maja zjutraj se je cesar z cesarsko rodovino v Šonbrun podal. Vsako sredo bo prišel v cesarski dvor na Dunaj, da bo tiste, ki bodo hotli z njim govoriti, sprejemal. Ministerske posvetovanja bodo v Šonbrunu.

— „Corriere italiano“ pravi, da se bo cesar prve dni prihodnjiga mesca v Waršavo podal.

— Že dolgo se pripravljajo v Leitmericu na Českem nuno Zdislavo v versto svetnic postaviti. Ona je českiga rodu Berkatoviga od Duba in Lipe, umerla je v 13. stoletju v mestu Gabel blizo Reichenberga, kjer jo že dolgo časte. Za to reč so se v Rim obrnili.

— C. Bl. a. B. piše, da bosta cesar Ferdinand in cesarica Marija Ana 4. junija Prago zapustila in se za nekte mesce v Inšpruck podala.

— Vojaški oddelk na Tirolskem ima 40,000 mož, 5000 konj in 60 topov.

— Ko je bil cesar v Celjoveu, se mu je zlo „živio“ vpilo, tedaj se je v naj visokejšem krogu prašalo, kaj je tukaj toliko Slovanov? Gospod deželni poglavar je potem dostojno odgovoril, da je na Koroškem čez tretjino prebivavcov Slovincov, ki se smejo med naj pridniši, naj zvetejši in cesarski hiši naj bolj udane državljane šteti.

— Na Dalmatinskem se je razglasil poziv za vstanovljenje „Matice dalmatinske.“

— Telegrafsko naznanilo iz Padue pove, da je vojvoda baron d'Aspre 22. maja umerl.

Kraljevič Marko

(Po nemškem od Dr. Siegfrieda Kapper.)
iz serbskih narodnih pesem.

(Dalje.)

Marka Brankoviča skoraj vlada, Miloš ljubavi Vukosavo, skoraj zahodnemu vitezu enako; Dušan in Lazar se v nar važnejih zadevah posvetjeta s svojima ženama. —

Marko se vselej le z majko posvetje. Njena beseda mu je sveta, s vsemogočno silo ga vodi njena volja. Kar ona veli, to jo uboga, kamor mu reče, tje gre. Kolikorkrat posli ali pisma ali prijatli dojdejo, ga dobijo pri majki. To je uzrok, da ga ženske nikdar ne čislajo, to je tudi uzrok terdobe do njih, kadar se Marko razžaljenega meni. Zgodi se torej, da dostokrat zastoj snubi, da so slabji od njega v ženitvah srečnejši. Šel je, med družimi, Rosando, lepo sestro Leka kapetana, iz Prizrena snubit, od ktere pesem poje:

Od kada je svijet postanuo,
Nije veće čudo nastanulo
Ni nastalo, ni se gdegodj čulo,
Što kazuju čudo u Prizrenu
U nekakva Leke kapetana,
Kažu čudo Rosandu djevojku.
Ja kakva je, jada ne dopala!
Što je zemlje na četiri strano
Butun zemlje Turske i kaurške (kristjanske)
Da joj druge u svu zemlju nije
Ni bijele bule *) ni Vlahinje,
Niti ima tanono Latinke.
Ko j' vidio vilu na planini
Ni vila joj, brate, druga nije.
Djevojka je u kavezu **) rasla,
Kažu, rasla petnaest godina,
Ni vidjela sunca ni mjeseca,
Danas čudo ode po svijetu.

(Sestra Leke kapetana. Pes. 40. stih. 1—22.)

O temu ženskemu čudu, pri čegar dohodu se izbja od štirih strani sveti, ali od lepote obličja, ali od krasote dragega oblacila, je bil Marko osupnjen.

Mlogo Marko čuda zagledao
I vidjao vile na planini
I vidjao vile posestrime
Ni od šta se nije prepanuo
Ni s' oda šta Marko zastidio,
Baš se Rosi bjese začudio.

Poglednuše u zemljicu crnu.
(Pes. 40. stih. 406—413.)

Rosanda je pa ravno tako prevzetna kakor lepa. Dasiravno so vsi trije snubci bratu useč, jih ona zasramljivo odpodi. Marku očita službo pri Turcih, vraznikih očetnjave; Milošu, da ga je kobila dojila, Relju da je niskega poroda. To žensko, po kateri bi se bil kak Toggenburg do smerti jokal, Kraljevič kaznuje — in scer neusmiljeno. Zaproši jo iz zagrinjala pokazati se, da bi vedil od njene lepote povedati. Ko ga vboga, ji odseče s sabljo desno roko, jo oslepi na obeh očesih. Eni deklici, ktero je z Vojvodom Jankotom in z Ustupčičem Pavlem snubil, ki si je zadnega izvolila, ni žalega storil, ker se je prav pametno obnašala.

Ljudstvo je v Markov značaj z redko odkritoserčnostjo svoje pregreške vpledlo. Jezo, kervavo, ljuto osveto za vsako razžalenje, pomankanje tistega višjega čisljanja ženske, ktero je sad keršanstva le v deželah, kjer izkust in znanstva cvedo. Nasproti so pa pesmi Markov značaj zapečatile s krepostjo, ktera je v Evropi celi, samemu Serbu (ako ne tudi južnemu Rusu) lastna. To je krepost družine, sveti strah pred vsim, kar družino (Familio) vtemelji in obderžuje. Dužd (Doge) iz Benedik, devera lastne neveste, hčere Bosniškega kralja Šišmona, je vmoril, ker se je brezbožnik prederznil, na potu iz Bosne v Prilip devico zapeljavati in jo po noči v svoj šotor vabiti. Enako osodo pripravi pozneje roparskemu Minu od Kostura, ki mu je bil zeno odpeljal. Čez vse sveta mu je terdna ljubezen do staršev, krepost ki le tam korenine gnati zamore, kjer življenje nedolžnosti, kjer patriarhalski duh ni popolnoma od novih postav in od omike zadušen. Ta krepost, ki je Markotu enake veljave z neugibljivim in ne-

*) Turkinje.

**) V zapertem kraju.

sprosljivim spoštovanjem pravice in resnice, Marka zaplede v zadevo, v kateri se njegovo veličastvo pokaže ko jasni dan. Clo junak kacega družega naroda bi se v ti zadevi bolje ne bil obnesel. Vukašin, rajnega kralja naročbo pozabši, se brani po pretečenem času varstva, Urošu prestol izročiti. Vname se domača vojska, zapali se punt. Štiri armade stoje na bojnem polju, vsaka svojemu voditelju krono dobiti. Voditelji so: Uroš, Vukašin in njegova brata. Marko, kteremu je lastno prepričanje branilo za očeta in otročja ljubezen zoper očeta meč potegnuti, doma pri materi žalosten sedi. Marku so bile znane postave kraljestva, on je bil prijatelj Dušana, njega izvolijo torej, da bi mir sklenul med razpertimi knezi. Se hoče braniti, hoče pustiti nedolžno kri prelivati, in rabsodbo pravice negotovemu izhodu bitve izdati? Bo li za očeta ali zoper očeta sodbo sklenul? Spet mu stara majka veli, od pravice za las ne odstopiti, ne na očetovo, ne na učevo stran. Marko tron Urošu, pristnemu vladarju, prisodi. Od sihmal se prične Markovo drugo življenje. Oče Vukašin je umoril Uroša in se vlade polastil. Marko, kteri se nikdar nobenega meča in boja ni ognul, je bežal pred očetom, ker ni hotel, da bi se ali oče nad njim ali on nad očetom pregrešil. Vukašinu očetu, služiti mu vest brani, zoper njega bojevati se, mu prepevduje njegova pobožnost. Nedeležni vsih bojev med poglavarji, dalje od vojske med Kristjani in Ozmani, ktera je na Kosovem polju serbski tron razdrobila, se je klatil od enega kraja do drugega. Ljudstvo pravi, ko bi bil Marko na Kosovo polje prišel, nikdar bi ne bili turški konji več serbske zemlje teptali.

Enako zgodovini Serbov je Markovo življenje po Kosovi bitvi. Vedno bojevanje ali v službi Turkov, ali zoper Turke. Čerti jih ko blede smert, pa mora jim služiti. Služi jim, pa nikdar ne jenjajo bati se ga, osipljejo ga z darovi. Ogibljejo se njegove jeze, njegovega prijateljstva iščejo, treba jim ga je tudi, da takrat pomaga, kadar vse obupa. Marko jim pomaga, pa jim tudi vselej pokaže, da jih sovrazi, da se ne bojuje zanje, ampak za svojo slavo.

Ni ljudstvo že v tih pesmih svoje pozneje zgodovine v preruškem duhu osnovalo? Zgodovine Sorbov po Kosovim boju, so čini in prigodbe Kraljeviča Marka. Marko jih je sam, v kratki dobi izpeljal, zdaj zadevajo te prigodbe ves narod, cele veke jedna za drugo. Serbska zgodovina je izpolnitev Vukašinove kletve in Urošovega blagoslova kteri je Marku govoril: „Turkom boš služil, pa Turki se te bodo bali.“ Pet sto let gloda Vukašinov rot mozeg serbskega ljudstva, ga bo li kdaj Urošev blagoslov zamoril?

Kako in kdaj je Markova oseba Turkom v službo zapadla, ni znano. Nikir jim ni v boju nasproti stal, ko so polomesec od ene strane do druge po velicem Serpskem Carstvu nosili, pa tudi nikdar jih v tej reči podpiral ni. Najdemo ga, brez da bi vedili zakaj, v sužnosti Cara v Stambolu (Carigradu), v kateri je cele tri leta zdihoval; pa njegove močne roke, je Car potreboval.

Musa Kesedžija (turški ropar na konji so kesedžije), naveličan službe na dvoru, se verže na primorje, vse brodove in ceste zapre, vse Carovo blago, vsako leto, tristo tovorov zase vstavi, na železne kremplje stolpa, ki ga je v ta namen nalašč sozidal, obesi vse hodže in hodžime. Brez dvombe si je bil Musa veči del Albaneških primorcev pridobil, in jih zoper Cara šuntal. Ta pošlje namreč, po raznih prizadetjih v strah prijati ga, Vizira Cupriliča, z njim tri jezere polka, zoper roparja. Muso vojsko pokonča, in pošlje Cupriliča z na herbtu zvezanima rokama v Stambol; enaka je tudi druge zadela. Ko Car ni vedel ne kaj ne kako, mu neki hodža Čuprilič svetva:

„Gospodine, care od Stambola!
Da je sada Kraljeviču Marko,
Zgubio bi Musu Kesedžiju.“

(Marko Kr. i Musa kesedžija. Pes. 67. stih. 42—44.)
Caru sovet koj ne dopade, potem solze lije, ter pravi:

„Ji pominješ Kraljeviča Marka?
I kosti su njemu istrunule;

Ima puno tri godine dana
Kako sam ga vrg'o u tamnicu!
Njesam je više otvorio!“

(Pes. 67. stih. 48—52.)

„Kaj bi dal junaku, kteri bi ti Marka živega kazal?“ praša hodža. Car mu obljubi na Bosni Vezirstvo za devet let, prez davka. Marko pride pred Cara, vendar tako zdelan, tako oslabljen, da se Musa tolovaja ne more lotiti. Brada mu je do zemlje, nohtovi, da bi z njimi oral, oči v večni tami ječe, so mu skoraj vgasnule.

„Ne morem z očmi gledati, kako čem z Musom vdariti se?“ Marko pravi. „Pusti me v kerčmo, daj mi vina, belega hleba rakije in mesa; naj posedim nekoliko dni, bom povedal, kdaj bom za boj.“ Štiri mesce se je krepčal. Ko je bil močan dovolj, iz suhe drevovine dve kaplji vode izžmeti, je menul, da bude tudi Musu kos. Kovaču Navaku veli sabljo kovati, sabljo, kakorsne se nikdar ni izkopal. Sablja je junaška. Mahom Marko nakov na dva kosa preseka, pa tudi kovaču roko odmahne, ker je djal da je že bolje sabljo, in boljemu junaku, Musu, naredil!

S slabjo sabljo jezdi v primorje. Musa ga sreča, ki si ravno s tem igra, da topuz (kij bat) baci (meče) v oblake, in ga zopet v roke lovi. Ker se Musa Markotu ne vmake, se kmalo zgrabita. Oba sta korenjaka. Pol dne je minulo) nobeden ni zmagal. Marko pade. Ob glavo bi bil, ko bi ga Vila ne bila za pasom skritih nožev opomnula. Z nožem ga zabode, in postane njegov zmagavec. Lepa, in gotovo ne po Homerovem izgledu narejana je tožba in žalovanje Marka nad smertjo Musa, ker je „boljega junaka od sebe samega“, končal, ko zagleda da je tri junaška serca v persih nosil. Ta cela pesem po našem mnenju je nar lepsa, vsih nam znanih od Kraljeviča. Car mu dače tri tovore zlata za glavo Musata, ktere se Car tak vstraši, da mu Marko veli:

„Ne boj mi se, care gospodine!
Kako bi ga živa dočekaol,
Kad od mrtve glave poigravaš?“

(Pes. 67. stih. 275—277.)

Od sadaj je Marko zopet v Prilipu živel. Peneza mu nikdar ne manjka, ker ga s vsim Car obilno preskerbi. Zavolj smerti Musata, ga je Musov brat, Gjemo Berdjanin, ki je imel dolžnost osvete, preganjal. Ujame ga enkrat, ko je bil brez orožja Marko izjezdil. Od mesta do mesta ga je vodil zvezanega in pretil Kristjanom obesiti ga. Le z veliko odkupščino so ga Kristjani smerti rešili. Zvijaca neke kerčmarice ga je osvobodila, ko je Gjemo spal. V spono so Gjema ukovali. Od mesta do mesta je šel Marko z njim, in je Kristjanem denarje povračal. Na zadnje Gjema zadene osoda, ki je jo bil on Marku namenil.

Dosti je doživel Marko v bojih Turkov zoper Arabe. Ti Arabi so hrabro in junaško ljudstvo v pesmih sloveči. Turški Car je primoran, mir skleniti z Arabi, ter hčer svojo njih poglavarju obljubi v zakon.

Ko besede deržal ni, so Arabi Carigrad oblegli. Spet je Marko Turke rešil. Dalja vojska se vname z Arabi. Prilip in svojo majko mora Marko pustiti. On postane strah in groza Arabov. Iz vsacih dvanajst vravog, jih Marko štiri in dvajset naredi. Ali jih prekolje čez pol, ali jih preseka čez pas. Turški vojvodi in dvorjani ga pred Čarom čer-nijo, ter ga hočejo djati ob staro zaslužno slavo:

„Marko ni junak, mertvim glave reže, in jih tebi nosi, Care!“ pravijo. Ko Marko to zve; prosi Čara, da bi mu pustil Jurjev dan samotnemu praznovati. Ko mu Car dovoli, gre iz vojske in vzame sabo turskega mladenca Alil-Aga s kojem se je bil v Carigradu soznalil.

Zjutraj Arabi koj opazijo, da Marka ni zraven. Brez Marka je vojska gotovo nesrečna; ravno ko bi bil duh hrabrosti in junaštva zrad Carovih šotorov zginul.

„Sad navali, ljuta Arapijo!
Nema onog srašnoga junaka
Na šarenu konju velikome.“

(Marko Kr. i Mina od Kostura. pes. 62. stih. 121—123.)

(Konec sledi.)